

شعر؟
یا موسیقی؟
(تنای شعر سپید)

مهدی آذر سینا

آذرسینا، مهدی، ۱۳۹۳ -
شعر یا موسیقی؟ تننای شعر سپید، مهدی آذرسینا / تهران: صدا و
سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش، ۱۳۹۵
ISBN: 978-964-12-1078-8 . چاپ اول ۱۳۹۵
ISBN: 978-964-12-1203-4 . چاپ دوم ۱۳۹۶
وضعیت فهرست‌نویسی فیبا
الف. موسیقی آوازی - - ایران: ب. موسیقی ایرانی - - ریتم و وزن: ج.
عروض فارسی - - موسیقی و ادبیات: د. ترانه‌های ایرانی - - قرن ۱۴ -
- متن‌ها ه. صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ش ۷۱۸۲۱/۱۸/۴ M
رده‌بندی دیویی: ۷۸۲/۰۰۹۵۵
شماره کتاب‌شناسی ملی
۴۲۷۲۶۶۷

انتشارات صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

تهران، خیابان استاد شهید مطهری، تقاطع خیابان شهید دکتر مفتح، ساختمان سروش
مرکز پخش: ۸-۸۸۳۴۵۰۶۳ / سامانه پیامکی: ۳۰۰۵۳۵۶ / www.soroushpublishingco.ir

عنوان: شعر؟ یا موسیقی؟ (تننای شعر سپید)

نویسنده: مهدی آذرسینا

ویراستار: سیدجواد طباطبایی و پروانه بیات

صفحه‌آرا: فاطمه صدر

طراح جلد: شقایق یوسفی‌خرم

چاپ دوم: ۱۳۹۶ / قیمت:

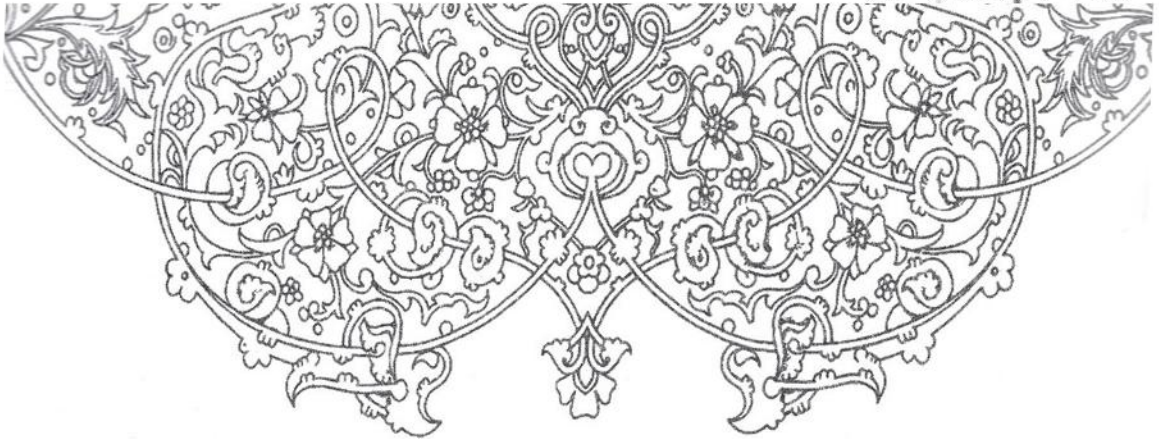
این کتاب در پانصد نسخه در چاپخانه انتشارات سروش لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

همه حقوق محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۲-۱۲۰۳-۴

چاپ اول: ۵۰۰ نسخه

فهرست

- * سر آغاز ۱۳
- * درآمد اول: درباره هنر، موسیقی، شعر، موسیقی توأم با کلام ۱۷
- * درآمد دوم: مقدمه‌ای بر کلام، آواز و موسیقی ۲۱

* فصل ۱: درباره وزن شعر

- طریقه احساس و شناخت مجموعه‌های ریتمیک عروضی ۲۷
- سخن ابونصر فارابی درباره وزن شعر ۲۹
- اصالت و نوگرایی در هنر موسیقی دانان اندیشه‌گرای بعد از ۱۳۵۰ ..... ۳۱
- غارت حریصانه شعرهای ناب کهن ۳۲
- آوانگاری وزن‌های عروضی ۳۳
- طریقه احساس مجموعه‌های ریتمیک — مقوله وزن در شعر چیست؟ ۳۳
- نوشتن وزن چند شعر ۳۴
- نحوه نشانیدن بحرهای عروضی در متر معینی از موسیقی ۳۵
- معمای وزن — بررسی وزن در غزلی از حافظ ۳۶
- هجانویسی رایج عروض دانان ۳۶
- سخن ارموی در ایقاع ۴۲
- نظم موسیقایی و درست خواندن شعر ۴۴
- میحت تأکید و تکیه در واژه‌ها: نظر خانلری، دهلوی، مهدی فروغ ۴۸
- پویایی (دینامیسم) ضرب‌ها در میزان ۵۰
- بحرهای عروض و ادوار ایقاعی ۵۱

- ۵۲ ..... بررسی ۲۱ وزن عروضی از کتاب شمیسا
 ۵۵ ..... نتیجه بررسی وزن‌های عروضی
 ۶۱ ..... استفاده از وزن عروضی شعر در آهنگ‌سازی
 ۶۴ ..... شباهت در بحرهای رَجَز، رَمَل و هَزَج
 ۶۶ ..... نوشتن بحرهای عروضی به خط موسیقی
 ۶۶ ..... طرحی برای گریز از وزن عروضی در آهنگ‌سازی
 ۶۷ ..... ادامه شناخت وزن شعر با شعری از اخوان ثالث
 ۷۲ ..... درباره سکوت‌ها در خواندن شعر

* فصل ۲: آشننگی‌ها در موسیقی متریک

- ۷۷ ..... اشاره‌ای به قداست موسیقی در نزد بزرگان
 ۷۸ ..... چگونگی موسیقی وزن در شعر
 ۷۹ ..... نغمه، نقره، دیرند، سلول ایقاعی، دور، ایقاع
 ۸۱ ..... تعریف ریتم
 ۸۳ ..... ادراک وزن - تعریف وزن
 ۸۴ ..... تعریف وزن از نظر صفی‌الدین ارموی و شرح مختصری بر آن
 ۸۵ ..... ریتم‌های تصنعی
 ۸۵ ..... بازگشت به وزن در کلام و شعر
 ۸۶ ..... ارکان وزن - عروض - اتانین
 ۸۷ ..... تطبیق دورهای ایقاعی با محور عروض
 ۸۷ ..... بازگشت به دوایر ایقاعی
 ۸۸ ..... برگشت به وزن و ضرب‌آهنگ - روش نگارش موسیقی
 ۸۹ ..... نظر آقای کیانی
 ۹۱ ..... اجزای سازنده کلام: واک - هجا
 ۹۲ ..... وزن در شعر؛ تعاریف برخی صاحب‌نظران

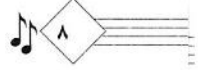
* فصل ۳: درباره ریتم و وزن در ردیف

- ۹۷ ..... مفهوم زنجیره - زنجیره‌های ریتمیک در گوشه‌هایی از ردیف

۹۹	نقش شاگرد در فهم ردیف
۱۰۱	ریتم و وزن در ردیف
۱۰۱	سه بخش اصلی در مقوله وزن در ردیف
۱۰۲	بحث در نظریه تطبیق وزن در موسیقی ردیف با وزن در شعر فارسی
۱۰۴	ناکارآمدی عروض برای شعر فارسی
۱۰۹	توصیه‌کنندگان ادوار و ازمنه ایقاعی — رد تقلید از عروض در موسیقی امروز
۱۱۰	آشفته‌گی در روایت نظریه‌های برجای‌مانده از دانشمندان موسیقی‌شناس
۱۱۰	تعریف ایقاع
۱۱۵	نظریه تطبیق تشکل‌های ریتمیک در موسیقی ردیف با خوشه‌های شعر سپید
۱۱۶	تنای شعر سپید، ریتم در شعری از شاملو
۱۱۶	استفاده از ریتم‌های بدیع ردیف در آهنگ‌سازی و بداهه‌نوازی
۱۱۸	بررسی وزن در سه نوع شعر عروضی (عروض سنتی، عروض نیمایی، عروض جدید)
۱۲۰	بررسی وزن و ریتم در شعر سپید و نظریه تطبیق ریتم ردیف با ریتم در شعر سپید
۱۲۶	چگونگی وزن در عروض نیمایی و بررسی تطبیق آن با گوشه‌های موزون ردیف
۱۲۸	ادامه بررسی گوشه‌های موزون: ریتم در کرشمه
۱۲۹	بررسی وزن در شعری از اخوان ثالث و نظریه تطبیق گوشه‌های موزون ردیف با عروض نیمایی

فصل ۴: چگونگی مقوله ریتم در ضربی‌های ردیف

۱۳۳	موضوع تأکید در کلمه‌ها و تأثیر تأکید در موسیقی
۱۳۴	وزن ضربی‌های ردیف، وزن در رنگ حربی (از ضربی‌های ردیف)
۱۳۴	وزن در رنگ فرح
۱۴۰	چگونگی قرار گرفتن ضرب‌ها در مجموعه‌ای ریتمیک
۱۴۱	در نغمه‌نگاری ضربی‌های دستگاه‌ها
۱۴۲	اشاره به استثنایی از شعر حافظ که خواندنش مشکل است
	ادامه چگونگی نوشتن میزان برای ضربی‌های ردیف با نمونه‌ای برای قالب‌های متریک متداول برای
۱۴۴	نوازنده ساز کوبه
۱۴۷	وزن در پیش‌درآمد
۱۴۹	غیراصیل بودن سه‌ضربی‌ها در موسیقی ایران

ایراد نغمه‌نگاری بعضی از ضربی‌ها در کتاب‌های آموزشی — میزان برای رنگ نستاری از دستگاہ نوا ۱۵۰

* فصل ۵: مبحث وزن در تصنیف‌ها

- ۱۵۷ ..... تعریف تصنیف و تاریخچهٔ آن
- ۱۶۰ ..... ورود خط موسیقی و تأثیر آن در وزن تصنیف‌ها
- ۱۶۱ ..... نگاهی به کتاب ردیف‌آوازی و تصنیف‌های دوامی - پایور
- ۱۶۳ ..... سه‌ضربی در ایقاعات
- ۱۶۳ ..... نوشتن دوره‌هایی از ایقاعات در رسالهٔ بنایی
- ۱۶۶ ..... بررسی چند تصنیف
- ۱۶۶ ..... - تصنیف اول: «ز من نگارم»
- ۱۶۹ ..... - تصنیف دوم: «نادیده رُخت»
- ۱۷۱ ..... - تصنیف سوم: «ای خسرو خوبان»
- ۱۷۲ ..... - تصنیف چهارم: «مرا عشق رخت»
- ۱۷۵ ..... - تصنیف پنجم: «عشق تو آتش جانا»
- ۱۷۷ ..... - تصنیف ششم: «نبود ز رُخت»
- ۱۷۸ ..... - تصنیف هفتم: «دیدم صنمی»
- ۱۷۹ ..... - تصنیف هشتم: «افتخار آفاق»
- ۱۸۱ ..... ۱. ترانهٔ «بیداد زمان» از پرویز یاحقی
- ۱۸۴ ..... ۲. ترانهٔ «رفتم که رفتم» از علی تجویدی
- ۱۸۵ ..... ۳. ترانهٔ «آشفته‌حالی» از علی تجویدی
- ۱۸۶ ..... ۴. ترانهٔ «سنگ خارا» از علی تجویدی
- ۱۸۷ ..... نتیجه‌گیری از این بحث
- ۱۹۰ ..... - تصنیف نهم: «ترگس مست»
- ۱۹۲ ..... - تصنیف دهم: «تا کی به تمنای وصال تو یگانه»
- ۱۹۴ ..... - تصنیف یازدهم: «از بس به تار زلفت»
- ۱۹۵ ..... - تصنیف دوازدهم: «چنگ رودکی» از روح‌الله خالقی بر غزلی از رودکی
- ۱۹۸ ..... - تصنیف سیزدهم: «از غم عشق تو»
- ۱۹۹ ..... بحث و نتیجه‌گیری
- ۲۰۰ ..... تصنیف‌سازان دورهٔ سوم: تصنیفی از پرویز مشکاتیان بر روی غزلی از حافظ

۲۰۲	.....	یحتی در تأسیس «مرکز حفظ و اشاعه موسیقی» و تأثیر آن بر موسیقی ایران
۲۰۴	.....	- حسین علیزاده و تصنیف «لا ای پیر فرزانه»
۲۰۶	.....	- حسین علیزاده و تصنیف «بیا ساقی»
۲۰۸	.....	- تصنیفی از مهدی آذرینا
۲۱۰	.....	- تصنیفی از مسعود شناسا
۲۱۱	.....	- تصنیفی از کیخسرو پورناظری
۲۱۳	.....	بحث و نتیجه‌گیری
۲۱۵	.....	- نغمه‌نگاری تصنیف «گریه کن» عارف

فصل ۶: بداهه‌نوازی با نگاهی به مقوله ریتم

۲۲۳	.....	مقدمه‌ای درباره بداهه‌نوازی
۲۲۳	.....	تعریف بداهه‌نوازی
۲۲۴	.....	ریتم و عروض در بداهه
۲۲۵	.....	توصیه به زمزمه شعر در بداهه
۲۲۵	.....	اشاره به ردیف سرشار از ریتم
۲۲۶	.....	روح ردیف
۲۲۶	.....	عشق و شباب و رندی
۲۲۸	.....	شکل‌گیری هنر موسیقی در ابتدا به صورت بداهه‌نوازی
۲۲۹	.....	اهمیت نقش شنونده در مقابل بداهه‌نواز و حکایتی از سعدی
۲۳۰	.....	نقد بداهه‌نوازی‌های بی‌هویت
۲۳۰	.....	موضوع فن (تکنیک) در بداهه‌نوازی
۲۳۱	.....	همراهی نوازنده ساز کوبه‌ای با بداهه‌نواز
۲۳۲	.....	بداهه‌نوازی استاد بهاری و نظر دکتر صفوت درباره آن

فصل ۷: تلفیق شعر و موسیقی و مبحث مناسب خوانی

۲۳۸	.....	در رعایت سلیقه مردم و نظر مهدی اخوان ثالث
۲۴۰	.....	مناسب‌خوانی در آوازهای غیرمتریک موسیقی دستگاهی ایران
۲۴۰	.....	اشاره به کتاب‌ها و نظریات موسیقی‌دانان در مناسب‌خوانی

۲۴۱	.....	مروری بر الاغانی ابوالفرج اصفهانی
۲۴۱	.....	الاغانی، سند اصالت موسیقی ایران در هنر و فرهنگ عرب
۲۴۱	.....	فرازهایی از الاغانی در مناسب‌خوانی
۲۴۴	.....	آداب مجالس برای مباحثان فن موسیقی
۲۴۵	.....	تأکید بر معنی شعر در بحث مناسب‌خوانی
۲۴۶	.....	مراحل و انواع آوازخوانی از کتاب راه و رسم منزل‌ها
۲۴۷	.....	اشاره به چند نکته در آوازخوانی استادان امروز
۲۴۸	.....	دربارهٔ ردیف دوامی، نوشتهٔ فرامرز پایور و ردیف محمود کریمی
۲۴۹	.....	بررسی ردیف شور در ردیف دوامی
۲۵۲	.....	آیا موسیقی ردیفی ایران توصیفی است؟
۲۵۴	.....	توصیه بر تحویل دادن شعر و بعد تحریر!
۲۵۴	.....	نقدی بر مرصع‌خوانی
۲۵۵	.....	بررسی بخش دیگری از ردیف دوامی: «چهارگاه»
۲۵۹	.....	مطلع چند غزل مناسب برای چهارگاه
۲۵۹	.....	مناسب‌خوانی در دو نمونه از سازوآواز
۲۶۱	.....	وضوح کلام در آواز! — آواز بدون کلام
۲۶۲	.....	بررسی روایت دیگری از چهارگاه دوامی
۲۶۴	.....	بررسی ردیف محمود کریمی: دستگاه شور
۲۶۷	.....	بررسی ردیف کریمی: دستگاه چهارگاه
۲۶۸	.....	غزل‌هایی از سعدی برای چهارگاه
۲۶۹	.....	ردیف ماهور کریمی

※ فصل ۸: نگاهی به موسیقی و کلام در کار آوازخوانان نامدار موسیقی ایران

۲۷۳	.....	سیداحمدخان
۲۷۵	.....	ابوالحسن‌خان اقبال آذر
۲۷۹	.....	بحثی در زمینه‌های نظریهٔ موسیقی ردیف در جلسهٔ پیشکسوتان فرهنگستان هنر
۲۸۰	.....	آوازخوانی تاج اصفهانی
۲۸۴	.....	بحثی در نوازندگی و شأن و مقام نوازندگان

۲۸۷	آوازهای حسین طاهرزاده
۲۹۰	آوازهای واپسین طاهرزاده با ساز برومند

فصل ۹: تلفیق شعر و موسیقی در موسیقی دستگاهی ایران

۲۹۴	تعریف تلفیق
۲۹۵	تلفیق در آوازخوانی
۲۹۵	تلفیق شعر و موسیقی از نظر حس و حال با موضوع
۲۹۸	تلفیق شعر با موسیقی متریک (تلفیق احساسی شعر و موسیقی)
۲۹۹	آیا موسیقی ردیف توصیفی است؟
۲۹۹	مناسبت شعر و موسیقی در دو نمونه از تلفیق
۳۰۰	چند نمونه از شعر و چگونگی آمیختن آن‌ها با موسیقی
۳۰۲	بحث در چند نمونه دیگر از انواع شعر فارسی
۳۰۴	نکته‌های تلفیقی از نظر بجا نشستن تأکیده‌های هجاها و موسیقی
۳۰۵	بررسی چند شعر و آهنگ در ادامه بحث
۳۰۶	تناسب بین شکل و معنا در شعر با ریتم و متر در موسیقی
۳۰۸	مطلع غزلی از حافظ و نقش واژه‌ها در تلفیق شعر با موسیقی
۳۰۸	«یاری اندر کس نمی‌بینیم، یاران را چه شد؟»
۳۱۰	اصول و چارچوب را در موسیقی دستگاهی، بسته بودن راه خلاقیت تصور نکنیم
۳۱۱	نمونه‌های دیگر
۳۱۲	چکیده بحث تلفیق شعر و موسیقی
۳۱۳	گوشه رامکلی و مناسبت‌های کلام با این گوشه
۳۱۳	رعایت کوتاهی و بلندی هجاهای کلام در ضرب‌های موسیقی
۳۱۶	برش‌های نابجای کلام در موسیقی
۳۱۷	تحریر در کلام موزون
۳۱۸	نقش سکوت در تلفیق
۳۱۹	گردش و نشستن هجاهای کلام بر پرده‌های موسیقی
۳۲۰	تأکید در کلام و در موسیقی
۳۲۳	اصل نهاد و گزاره

- ۳۳۷ ..... تکیه در تلفیق شعر و موسیقی
- ۳۳۱ ..... موسیقی در حروف ربط و حروف اضافه
- ۳۳۲ ..... تزیین در پیوند شعر و موسیقی
- ۳۳۴ ..... نکته‌ها و صنایع تلفیق شعر و موسیقی
- ۳۳۴ ..... موسیقی مقدمه برای تصنیف
- ۳۳۶ ..... صحنه‌آرایی سازها پیش از کلام
- ۳۳۷ ..... تداعی حالت‌های ایهام‌گونه در موسیقی
- ۳۴۰ ..... تصنیف کارستان (خلوت دل) و چند نکته تلفیقی
- ۳۴۲ ..... جواب آواز
- ۳۴۴ ..... تلفیق موسیقی و شعر غیر عروضی
- ۳۴۹ ..... تلفیق شعر و موسیقی و چندصدایی در موسیقی ایران
- ۳۵۴ ..... دو نمونه از چندصدایی: از مقدمه تصنیف «سخن تازه»، و از «سیاه‌مشق»
- ۳۵۸ ..... موسیقی کودک و تلفیق شعر و موسیقی
- ۳۵۸ ..... آشنایی کودکان با وزن‌های عروضی
- ۳۵۹ ..... نمونه‌هایی از دو جلد کتاب / از متد / آرف تا چهارگاه

۳۶۵ ..... * منابع

۳۶۹ ..... * نمایه

ضمن اینکه شعرشان را به غنای بیشتری مجهز می‌کنند، آن را از بیان توأم با موسیقی بی‌نیاز کنند، و حتی برخی از اینکه شعرشان با موسیقی درآمیزد و بر شعرشان موسیقی بگذارند، گله‌مندند و خواستار تأثیر مستقیم شعر خود هستند. البته، به نظر نمی‌آید که بتوان کلام را بی‌نیاز از موسیقی کرد. به‌رحال، این ذات شعر است که به سوی زیبایی‌های موسیقایی اعم از اصول مربوط به وزن یا آواها و خاصیت تکرار، تنافر حروف و غیره گرایش پیدا کند و همان‌گونه که اشاره شد، اگر از شعر مفهوم کلمات را بگیرند، شاید بتوان گفت که فقط موسیقی خواهد ماند. درنهایت، شعر را باید شنید و در شنیدن است که شعر بودن کلام، حس می‌شود و شنیدن نیازمند بیان است و بیان در اوج به موسیقی بسیار نزدیک است و این خود شاعر است که موسیقی کلامش را خلق می‌کند و آنگاه کلام شعر می‌شود.

در غرب، از اوایل سده هجدهم تلاش‌هایی برای تفکیک موسیقی از شعر و استقلال بخشیدن به موسیقی بدون کلام صورت گرفته است، باوجوداین، در آنجا و نیز سراسر دنیا آواز جای خاص و ارزشمندی را در موسیقی به خود اختصاص داده است. گروهی از مصنفان موسیقی عقیده داشتند که «موسیقی باید به استخدام کلام درآید، چون کلام اصل است و موسیقی فرع، و دسته دوم مخالف این عقیده بودند و می‌گفتند باید شعر را فدای موسیقی کرد»^۱.

در موسیقی ما و همچنین در میان صاحب‌نظران مؤثر موسیقی ایرانی، کسانی هستند که موسیقی را به‌طور کامل وابسته به کلام می‌دانند و هیچ‌گاه آن را بی‌نیاز از کلام تصور نمی‌کنند. این اختلاف نظرها و جنگ‌و‌گریزها ادامه خواهد داشت و تا همین جا هم تأثیرهای مختلفی بر مسیر فعالیت‌های موسیقی گذاشته است، که از آن جمله‌اند:

۱. ساخته‌شدن موسیقی‌های عریض و طویل به روال ارکسترنویسی غربی و برای ارکستر سمفونیک روی شعرهایی درباره‌ی شعارهای عقیدتی و سیاسی روز یا مدح ائمه اطهار و بزرگان روحانی. این آهنگ‌سازی‌ها، که برای اجرا به‌طور عموم از استودیوها و نوازندگان حرفه‌ای آزاد استفاده می‌کنند و هزینه زیادی را صرف ضبط موسیقی می‌کنند، فقط در حمایت کلام هستند و گاهی از حمایت شاعر نیز بهره برده‌اند! وگرنه، بیشتر به عنوان تمرین‌هایی برای آهنگ‌ساز انجام می‌گیرند و معمولاً بیشتر از یک بار از رسانه‌های صوتی و تصویری پخش نمی‌شوند، مگر به سبب تکرار مناسب مربوط. و با همه زحمت و هزینه‌ای که تحمیل می‌کنند، هیچ تأثیر یا رسوبی در ذهن و دل مردم ندارند.^۲

۱. همان‌جا.

۲. دکتر شفیع کدکنی در کتاب موسیقی شعر نوشته است: «من معتقدم شعر خوب از مدرن‌ترین انواع تا کهن‌ترین اسلوب‌ها، شعری است که وقتی مدتی از انتشارش گذشت، در حافظه خوانندگان جدی شعر، تمام یا بخش‌هایی از آن، رسوب کند.» (موسیقی شعر، ص ۱۹)

۲. آهنگ‌سازی‌هایی از نوع موسیقی جدی، که موسیقی‌دانان موجه و مطرح صورت می‌دهند، توأم با کلام است، ولی کلام فقط برای جلب توجه و سلیقه گروه‌هایی از مردم به کار گرفته شده است که موسیقی بدون کلام را گوش نمی‌کنند. در نتیجه، کلام در اینجا صرفاً وسیله نفوذ است و آهنگ‌ساز تلفیق شعر و موسیقی را چندان در نظر نمی‌گیرد و کار با ایرادهای فنی بسیار از نظر تلفیق روبه‌روست که البته، مخاطب مذکور به این نکته‌ها توجهی ندارد.

در این گونه کارها، آهنگ فارغ از کلام فنی، منطقی و با حس و حال درونی لازم ساخته شده است، اما با فضای شعر (شعر می‌گوییم چون در این گونه کارها معمولاً از شعرهای ناب قدما یا معاصران مطرح استفاده می‌شود) نسبت زیادی ندارد، و از این نظر تأثیر آن هم ضعیف‌تر شده است.

۳. استفاده از اهمیت و اعتبار گنجینه‌های شعر فارسی در نزد مردم و سرهم کردن به اصطلاح آهنگ‌هایی که به شدت ابتدایی و خام‌اند. در این گونه آهنگ‌ها جمله‌ای غیر زیبا و معمولی از موسیقی، در تقلید از وزن عروضی شعر مورد نظر، ساخته می‌شود و این جمله تا آخر، تمام بیت‌های شعر را دور می‌زند. البته، با قدری بالاوپایین شدن صداها، به احتمال زیاد با تقلید از ترتیب گوشه‌های معروف ردیف عامیانه^۱ این نوع موسیقی‌ها مبتذل نیستند، ولی چیزی درخور شأن موسیقی هم ندارند.

۴. موسیقی‌هایی که در آن‌ها شعر به‌طور دقیق به‌عنوان وسیله جذب مخاطب و شگردی برای مجاب کردن بخش صدور مجوز انتشار موسیقی به کار گرفته می‌شود. تحرک و فنی بودن و تنوع ملودی در اینجا مطرح است. آهنگ از فنون غیراصیل بهره می‌برد و اتودمانند^۲ با تغییرهای ریتم در هر جمله شعر را لت‌وپار می‌کند. بعضی از اصول تلفیق، که رعایت صدادهی و معنی و منظور کلمه‌هاست و از مهم‌ترین و درعین حال فهم‌پذیرترین فنون تلفیق است، در اینجا نادیده گرفته می‌شود. در این نوع موسیقی با کلام به‌یقین شعر هیچ گونه تأثیر مثبتی در زیبایی موسیقی ندارد و فقط به عنوان زیبایی صوت انسان در ادای واژه‌ها بدون توجه به معنی و حس و حال کلام به خدمت موسیقی درمی‌آید.

۵. نوع دیگری از موسیقی بر روی شعر، که با پذیرفتن تأثیر بیشتر و بهتر موسیقی ترکیب شده یا شعر، ضمن اینکه اصول و زیبایی‌های موسیقی را در نظر دارد، در خدمت لحظه‌های شعر قرار می‌گیرد و تلفیق را در ظریف‌ترین شکل خود انجام می‌دهد؛ تناسب حال و هوای احساسی شعر (تغزل، حماسه، عرفان، روایت، مدح، مرثیه، طنز، پند، و ...) با موسیقی را در نظر می‌گیرد؛ نوع کلام

۱. منظور از ردیف عامیانه، نوعی شناخت سطحی از ردیف است که به‌هیچ‌وجه به نازک‌آرایی‌های آن ره نبرده است. گروهی از اهل موسیقی، که طاقت و توان ژرفای کار را ندارند، به همین نقش ظاهر بسنده می‌کنند.

۲. Etude. در موسیقی به قطعه‌هایی گفته می‌شود که هدف آن‌ها ارتقای شگرد نوازندگی است. هر اتود معمولاً برای یکی از مشکلات فن نوازندگی و رفع یکی از ضعف‌های تکنیکی هنرآموزان تصنیف می‌شود - و.

Poem or Music?

(The Rhythm of Blank Verse)

Mahdi Āzar-Sina

شعر عروضی کلاسیک ما بر کلیت موسیقی ایران، هم موسیقی دستگامی هم موسیقی‌های توأم با شعر، مانند آوازا و تصنیف‌ها، تأثیر گذاشته است، به طوری که بعضی موسیقی را فقط با کلام می‌شناسند و از لحظه اول شنیدن موسیقی در انتظار شنیدن شعرند. طرفداران اصالت شعر تا می‌توانند موسیقی را به آواز و شعر محدود می‌کنند. در مقابل، موسیقی‌دانانی سعی دارند به موسیقی استقلال بخشند، و در این گیرودار موسیقی با کلام هم دچار آشفتگی می‌شود.

با شناخت امروز ما، شعر فقط شامل عواملی چون وزن و قافیه و عروض نیست و در آن هر حرف نقشی بجا دارد. این کتاب به همه عوامل علمی و فنی و اجتماعی تأثیرگذار در تکوین موسیقی با کلام پرداخته و این نکته شکافته شده است که شعر پدیده‌ای جدا از موسیقی نیست، و اگر تأثیرات معنایی شعر را از شعر جدا کنیم، دیگر عوامل سازنده شعر از مقوله موسیقی‌اند، لذا در پی کشف مبانی حس کردن وزن، به عروض نیمایی و شعر سپید هم می‌پردازد تا راهی علمی برای استفاده از شعر در موسیقی ارائه کند.

ISBN:978-964-12-1203-4
Soroush Press - Tehran 2017

سروش

انتشارات صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

9 789641 212034